

200 let bolnišnice

6. del

Gregor Pivec

Bolnišnica Maribor (1945 - 1955)

Bolnišnica je dočakala osvoboditev oziroma konec vojne v klavnem stanju, tako glede bivalnih razmer za osebje in bolnike kakor tudi glede opreme in zaposlenih. V bolnišnici so bili porušeni vsi objekti razen starega internega oddelka, na katerega so se preselili še odsek za pulmologijo, oddelek za otorinolaringologijo z okulistiko in rentgenološki zavod. Preostali oddelki so bili razseljeni po Mariboru. Kirurgija se je preselila v nedokončano semenišče pod Kalvarijo, dermatološki oddelek je bil od leta 1943 v prostorih magdalenske šole, infekcijski v osnovni šoli v Kamnici, ginekološko-porodni oddelek pa se je celo preselil v Ormož.

Ob vsem tem je bilo v bolnišnici po osvoboditvi veliko strokovnih in organizacijskih problemov predvsem zaradi pomanjkanja kadrov (46).

Takoj po vojni je bil zaradi ruševin v bolnišnici in tudi porušenihih sosednjih stavb na Tržaški cesti št. 3 - 5 ustanovljen posebni odbor, ki je skrbel za prostovoljno delo pri odstranjevanju ruševin.

V prvem obdobju po vojni vse do leta 1952 v bolnišnici ni bilo mogoče pričeti z večjimi investicijskimi izgradnjami predvsem zaradi obnove porušene industrije. V tem obdobju so bile izvršene samo nekatere adaptacije in obnove. Iz sredstev bolnišnice je bila najprej obnovljena pralnica in nato napol porušeni objekti infekcijskega oddelka in "črne stavbe". Z letom 1952 so se začele prve večje izgradnje, in sicer nadzidava dermatološke stavbe, to je t. i. "nemske stavbe", in ureditev oddelka dr. Dušana Mravljaka, oddelka za pljučne bolezni na Slivniškem Pohorju leta 1953. Zgradbo oddelka je dobila bolnišnica od službe državne varnosti. V letu 1952 se je pričela adaptacija takratnega pljučnega oddelka v Vinarski ulici. V letu 1953 so bila dokončana vsa cestišča med posameznimi bolnišničnimi stavbami. Desetletje pred tem so se dvorišče in cestne povezave med bolnišničnimi stavbami kopale v blatu ali prahu.

Ravnateljstvo bolnišnice je takoj po vojni prevzel dr. Franjo Radšl, ki je nato zaradi obilice dela na pljučnem oddelku vodstvo bolnišnice v marcu leta 1943 pre-

dal dr. Venčeslavu Arku, predstojniku kirurgije. V letu 1951 je ravnateljstvo bolnišnice prevzel dr. Eman Pertl (44).

Z nadzidavo "nemske" oziroma dermatološke stavbe, dela so bila končana v novembru 1954, se je število bolniških postelj v mariborski bolnišnici povečalo na 1159.

Konec leta 1953 je prevzel ravnateljstvo bolnišnice dr. Zmago Slokan, ki je nato vodil bolnišnico vse do svoje smrti leta 1970 (47). Pod njegovim vodstvom so se pričela razmišljanja o razširitvi bolnišnice proti železniški progi, in tako je bil leta 1955 postavljen tudi temeljni kamen za kasnejšo kirurško stolpnico. Gradbena dela so se zaradi pomanjkanja denarnih sredstev na žalost pričela šele leta 1962. Kljub temu pa je bila s tem nekako začrtana nadaljnja razvojna pot investicij v bolnišnici Maribor, in hkrati tudi postavljena dokončna odločitev, da bolnišnica ostane na mestu, kjer je bila zasnovana pred sto leti, 1855. leta v taborskem predmestju. Dr. Zmago Slokan je bil po osnovni izobrazbi rentgenolog in je po upokojitvi dr. Mile Kovač tudi vodil rentgenološki oddelek mariborske bolnišnice.

Bolnišnične zmogljivosti, predvsem posteljni fond, so ves čas narasčale. Leta 1945 je imela bolnišnica 735 postelj, leta 1954 že 1.159. Leta 1946 je bilo opravljenih 229.733 oskrbnih dni in leta 1954 že 346.642. To pomeni, da se je število povečalo za okroglih 50 %. Splo-

Pljučni oddelek in kasneje (po preselitvi na Slivniško Pohorje) otroški oddelek v Vinarski ulici

Vhod v transfuzijsko postajo, sedaj prostori uprave bolnišnice

šna umrljivost v Splošni bolnišnici Maribor je v obdobju devetih let padla z 2,5 % na 1,5 % (literatura 44).

Tudi v strokovnem smislu se je po osvoboditvi pričela intenzivna rast bolnišnice. Po začetni kadrovski tiski so se iz vseh vetrov vračali zdravniki in ostalo medicinsko osebje. Dr. Božena Grosman je reorganizirala otroško zdravstvo, ustanovljene so bile otroške jasli. Njeno delo na pediatričnem oddelku je v strokovnem kakor in v organizacijskem smislu uspešno nadaljevala prof. dr. Draga Černelč. Prve prostore je dobil otroški oddelek v preurejeni stavbi, ki so jo Nemci zgradili za svoje uslužbence v okviru Splošne bolnišnice Maribor. Stavba je bila preurejena in predana svojemu namenu prav 8. marca 1946. Kasneje se je oddelek preselil v Vinarsko ulico. Število kadrov na otroškem oddelku je naraščalo počasi, hkrati z razvojem stroke (50).

Leta 1949 je bil pod vodstvom dr. Leje Pleiweis Svetlič ustanovljen nevropsihiatrični oddelek (46, 48), ki se je leta 1972 oz. 1973 razdružil, in se je tedaj psihiatrični oddelek preselil v graščino na Pohorski dvor. Delo dr. Leje Pleiweis Svetlič sta nadaljevala najprej predstojnik dr. Jože Munda in nato dr. Franc Vajd.

Pod vodstvom dr. Drine Gorišek se je v SBM razvijala tudi transfuziološka dejavnost. Prvi odvzemi krvi so bili na tej postaji opravljeni 28. novembra 1949. Krvodajalci so sprva dajali kri proti plačilu oz. za živilske nakaznice, šele leta 1953 se je uveljavilo prostovoljno krvodajalstvo. Skrb za razvoj krvodajalske službe je prevzel Rdeči križ Slovenije (51). Krvodajalstvo se je lepo razvijalo, tako je bilo leta 1949 število registriranih 19 krvodajalcev, v letu 1955 pa že 4.611. Število odvzemov krvi je znašalo 1949. leta 10, 1955. leta pa 3.062. 29. novembra 1953 je transfuzijska postaja dobila tudi svoje prostore, to so sedanji prostori direktorja bolnišnice. Delo dr. Drine Gorišek je zaradi njene prerane smrti nadaljeval prof. dr. Edvard Glaser (46).

Dermatovenerološki oddelek je po drugi svetovni vojni prevzel dr. Eman Pertl, ki je bil v strokovnih krogih priznan avtor, obenem

pa prizadeven kronist razvoja SBM in raziskovalec zgodovine mariborskega zdravstva. Med drugim je bil urednik prvega ter sourednik drugega zbornika v bolnišnici Maribor.

Največje strokovno-organizacijske spremembe v prvem povojnem obdobju so se na kirurgiji pod vodstvom dr. Venceslava Arka, nekaj časa tudi ravnatelja bolnišnice, kasneje pa vodje kirurgije. Med leti 1949 in 1958 je reorganiziral kirurški oddelek na pet odsekov 1949 leta odsek za travmatologijo, ki ga je najprej vodil dr. Marko Korošec, nato dolga leta prim. dr. Stojan Škodnik, leta 1953 urološki oddelek pod vodstvom dr. Martina Kolenca, leta 1954 odsek za splošno kirurgijo pod vodstvom dr. Vekoslava Krežeta, ki ga je nasledil prim. dr. Boris Novak. Leta 1954 je nastal odsek za torakalno kirurgijo pod vodstvom prim. dr. Janka Držečnika in leta 1955 odsek za plastično kirurgijo in opekline pod vodstvom dr. Zore Janžekovič. Zora Janžekovič je s svojo novo metodo zgodnje tanglecjalne ne-

Prim. dr. Eman Pertl, predstojnik dermatološkega oddelka in prizadeven kronist razvoja bolnišnice

kr e k t o m i j e opeklin z zgodnjim pokrivanjem s prostimi kožnimi transplantati obnovila metodo zdravljenja opeklin, in s tem na nek način ponesla ime bolnišnice v širšo jugoslovansko in svetovno strokovno javnost.

Ortopedija je v tem času, pod vodstvom dr. Marjan Korsiča, gostovala na travmatološkem oddelku (46).

Z razvojem kirurgije se je pričel tudi skokovit razvoj anestezije in intenzivne terapije. Prva anesteziologinja, ki je prišla v mariborsko bolnišnico, in pričela z delom leta 1953, je bila dr. Nasta Delak. V tistem času je končala šestmesečni anesteziološki tečaj v Zagrebu. Na kirurškem oddelku je delala do leta 1957, ko je odšla v

Pljučni oddelek dr. Dušana Mravljaka na Slivniškem Pohorju

Ljubljano. Istega leta se je vrnila z enakega tečaja v Ljubljani dr. Bogomila Trdina. Služba se je počasi širila in krepila tako kadrovske kot organizacijsko, tako da je bil leta 1964 ustanovljen oddelek pod vodstvom dr. Stojana Jeretina.

Tuberkuloza in kronične pljučne bolezni so se kot zdravstveni problem nadaljevale tudi po drugi svetovni vojni.

Po bombardiranju leta 1944 in porušenju oddelka v Vinarski ulici se je oddelek ob osvoboditvi znova znašel v bolnišnici, in je tako dočakal konec vojne na kirurškem oddelku v improviziranih prostorih včasih tudi s kartonom na oknih namesto šip. Delovne razmere so bile nemogoče, zato je bolnišnica iz svojih sredstev v prvih sedmih letih začela tudi z obnovo stavbe v Vinarski ulici. Ko je bila obnova tik pred koncem, je čakalo pljučni oddelek najlepše darilo, saj so s strani službe državne varnosti dobili zgradbo na Slivniškem Pohorju, ki je prevzela ime po partizanskem zdravniku Dušanu Mravljaku.

Tako je nastal pljučni oddelek, urejen po vzoru bolnišnice Golnik in Topolšice. Predstojnik je bil dr. Franjo Radšl. Na internem oddelku so kljub vrnitvi predvojnega predstojnika dr. Staneta Lutmana imeli velike kadrovske probleme. Za to je bilo predvsem krivo dejstvo, da se je dr. Lutman vrnil iz pregnanstva bolan, leta 1948 je tudi umrl. V tem času so predstojnika nadomeščali različni zdravniki, najprej do leta 1947 dr. Ciril Bezlaj, nato dr. Franc Premzl, dr. Ladica Ruprecht, dr. Henrich Heferle iz Ljubljane, dr. Milan Čer-

nič in dr. Franc Brumen.

1. oktobra 1949 je prevzel interni oddelek prim. dr. Mirko Houška, ki ga je nato vodil vrsto let (24). Ves čas se je širila tako diagnostična kot strokovna dejavnost. Leta 1946 je bilo sprejetih na interni oddelek 2.651 bolnikov, leta 1955 pa 3.424. Začeto delo prim. Mirka Houške je nadaljeval prim. dr. Milan Černelč, dober strokovnjak in učitelj, ki je zaznamoval razvoj mariborske internistike v 50. in v 60. letih.

Laboratorij je bil še pred I. svetovno vojno, v času Avstro-Ogrske, po ustnem izročilu najprej priročen majhen laboratorij v okviru medicinskega oddelka. V njem so takrat delali najenostavnejše analize krvi in seča. Osebjem je bilo priučeno, brez ustrezne strokovne izobrazbe. Z razvojem stroke, predvsem interne medicine in tudi drugih medicinskih ved so se pokazale potrebe po boljši organiziranosti. Šele po drugi svetovni vojni, leta 1954, sta se v okviru internega oddelka izoblikovala centralni in biokemični laboratorij. Prvi predstojnik oddelka je bil mag. farmacije dr. Niko Jesenovec. Takratni predstojnik omenja, da za mariborsko bolnišnico predstavlja leto 1954 novo obdobje na

področju razvoja laboratorijske dejavnosti, ker so bili postavljeni temelji in zagotovljeni pogoji za uvajanje modernih kliničnih analiz. Po drugi svetovni vojni je vodenje rentgenološkega zavoda prevzel asistent medvojnega predstojnika dr. Radicza, dr. Janko Banič. Ker je želel dr. Janko Banič nadaljevati svojo kariero na mikrobiologiji v Ljubljani, se je leta 1946 tja tudi preselil. Predstojništvo oddelka, oziroma zavoda, je prevzela dr. Mila Kovač, ki je specializi-

Stavba, v kateri so med vojno stanovali nemški uslužbenci bolnišnice, je bila po vojni namenjena otroškemu oddelku

rala rentgenologijo leta 1930 na centralnem rentgenološkem inštitutu v Gradcu. Dr. Mila Kovačeva se je ukvarjala s kadrovskimi problemi, predvsem s pomanjkanjem izkušenih rentgenskih tehnikov, zato je leta 1947 uvedla enoletni tečaj za priučitev rentgenskih tehnikov. V tem času se je oddelek ubadal tudi s prostorskimi težavami. Osebnje je bilo izpostavljeno velikemu sekundarnemu sevanju in popolnoma brez zaščite prostorov pred sevanjem. V tem času se je pričela obnova prostorov med kožnim oddelkom in travmatološkim oddelkom. Teh prostorov je skupaj 15. Novi prostori so bili predani svojemu namenu 22. marca 1950 (32), in se rentgenski oddelek v njih nahaja še danes, popularno se to imenuje "stari rentgen".

Slavnostna otvoritev novega rentgenskega zavoda je bila v prisotnosti lokalnih politikov in strokovnih delavcev Maribora in Ljubljane 20. oktobra 1950.

Ginekološko-porodniški oddelek je dočakal osvoboditev zbombardiran, tako da je bilo najprej z udarniškim delom na hitro obnovljeno pritličje porodniško-ginekološke oziroma t. i. "črne stavbe". Celotni ginekološko-porodniški oddelek je bil nameščen v pritličju, kjer je kasneje ostalo porodništvo, medtem ko se je kirurgija naselila v prvo nadstropje. Število postelj, je ob koncu vojne znašalo 22 za ginekologijo in 32 za porodništvo, leta 1954 se je povzpelo na 75 za ginekologijo in 83 za porodništvo. Prav tako je skokovito naraščalo število ginekoloških in porodniških sprejemov, in sicer od 596 ginekoloških in 392 porodniških v letu 1945 na 3.261 ginekoloških in 2.912 porodniških sprejemov. Od tega je naraslo število porodov od leta 1945 do 1954 s 342 na 2.561 (32). Oba odseka, odsek za porodništvo in odsek za ginekologijo sta kasneje prerasla v samostojna oddelka.

Stara lekarna na Tržaški cesti

Pralnica bolnišnice

Po boleznih predstojnika okulistike in otorinolaringološkega oddelka dr. Dernovška, ki je bil ustanovitelj in je več kot 30 let vodil oddelek v mariborski bolnišnici, je leta 1949 vodenje oddelka ORL prevzel dr. France Cundrič, očesni oddelek pa je prevzel dr. Jože Sekolec. Njemu je leta 1953 sledil dr. Viktor Tomišek. Oba oddelka sta dobila prostor v 3. in 4. nadstropju "nemške stavbe" - nad ginekološkim oddelkom. Stavba je bila v začetku 50. let v celoti prenovljena (54).

Leta 1955 je bolnišnica Maribor praznovala 100-letnico preselitve v magdalensko predmestje. Obletnica je zanimiva zaradi postavitve temeljnega kamna za izgradnjo nove kirurške stolpnice in odločitve, da ostane bolnišnica v magdalenskem predmestju, pa tudi zaradi izdaje svojega prvega Zbornika, ki je še danes bogat vir zgodovinskih podatkov in podatkov o razvoju bolnišnice. ■

Literatura:

(46) G. Pivec: Govor ob 200 letnici bolnišnice Maribor, Zdravstveni vestnik, letnik 69 februar 2000 št. 2, str.

(47) E. Pertl: Dr. Zmago Slokan (nevrolog), Večer 1970

(48) F. Vajd: Razvoj nevrokirurškega oddelka v obdobju 1955 - 1985, Zbornik Splošne bolnišnice v Mariboru 1955 - 1985, Založba obzorja Maribor 1991 str. 170 - 191

(49) K. Sinkovič: Razvoj oddelka za otroške bolezni v letih 1959 - 1985, str. 233 - 243

(50) M. Svetlič, D. Černelč, G. Brunički: Razvoj oddelka za otroške bolezni in otroškega zdravstva v Mariboru. Zbornik Splošne bolnišnice v Mariboru, Založba obzorja 1959, str. 383 - 408

(51) D. Gorišek: Razvoj krvodajalske službe, Zbornik Splošne bolnišnice v Mariboru, Založba obzorja 1959, str. 423 - 436

(52) V. Kolšek: Oddelek za anestezijo in reanimacijo, Zbornik splošne bolnišnice v Mariboru, Zdravstveni obzornik Maribor 1991, str. 104 - 111

(53) N. Jesenovec: Od "pomožnega" laboratorija na nekdanjem "medicinskem" oddelku do sodobno urejenega centralnega in biokemičnega laboratorija Splošne bolnišnice v Mariboru Zbornik splošne bolnišnice v Mariboru, Zdravstveni obzornik Maribor 1959, str. 437 - 439

(54) V. Tomišek: Očesni oddelek, Zbornik splošne bolnišnice v Mariboru, Zdravstveni obzornik Maribor 1959, str. 310 - 330